

3-6 ياشقىچە
ئائىلە كىتابى

دۆلەتنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر تىلى - يېزىقىدىكى نەشر بۇيۇملىرىغا
مەخسۇس مەبلەغ جەھەتتىن ياردەم بېرىش تۈرىدىكى كىتاب
国家少数民族文字出版专项资金资助项目

جۇڭگو سەبىيلەر قامۇسى

中国少儿百科全书

ھەممىسىنىڭ ھاياتىۋانلار

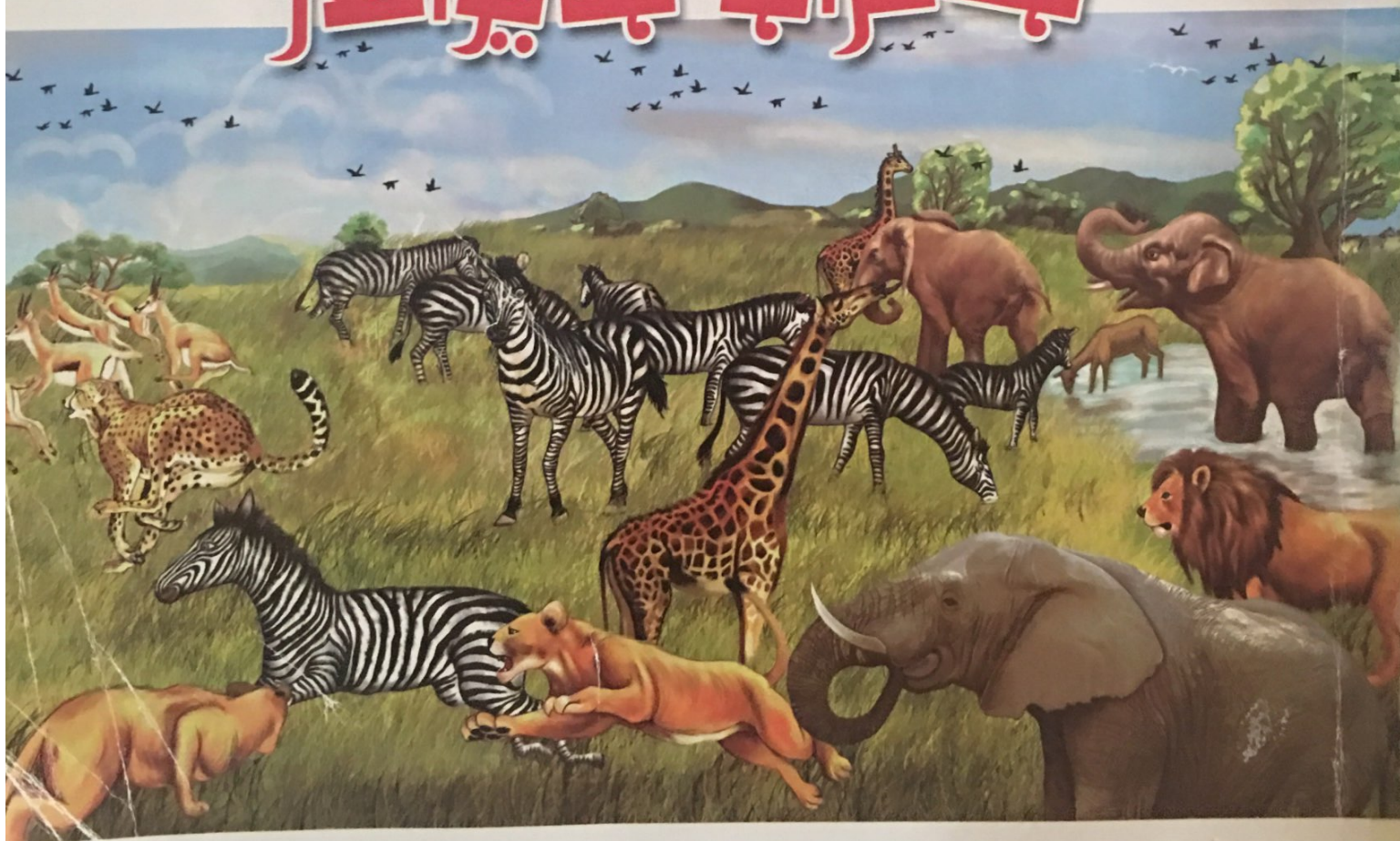
شىنجاڭ ياشلار ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

3-6 ياشقىچە
ئائىلە كىتابى

جۇڭگو
سەبىلەر قامۇسى
中国少儿百科全书

بەھىرە مەراپەت ھايۋاناتلار

شىنجاڭ ياشلار ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

پىلانلىغۇچى: ما جۇن
جىن رۇي

مەسئۇل مۇھەررىرى: گۈلنار لېتىپ
مەسئۇل كوررېكتورى: ئىبادەت ياسىن
گۈزەل سەنئەت مۇھەررىرى: مۇراددىل ئابىد

جۇڭگو سەبىيلەر قامۇسى

ھەمراھ ھايۋانلار

تەرجىمە قىلغۇچى: قەلبىنۇر مەمتىمىن

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى شىمالىي بېيجىڭ يولى 29 - نومۇر، پ: 830012)

ئېلخەت ساندۇقى: xjyashlar@126.com

شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى

شىنجاڭ يىلۇڭ باسما چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى

ئۆلچىمى: 1194 × 889 م م، 16 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 2

2014 - يىلى 4 - ئاي 1 - نەشرى

2014 - يىلى 4 - ئاي 1 - بېسىلىشى

ISBN 978 - 7 - 5515 - 2951 - 8

سانى: 5000 - 1

باھاسى: 15.00 يۈەن

بېسىلمىشتا، تۈپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىڭ، تېگىشىپ بېرىمىز

مۇندەرىجە

2	 ئىتلار ھاۋشىيدۇ
4	 مۈشۈكلەر مياڭلايدۇ
6	 قۇشلار پەرۋاز قىلىدۇ
8	 بېلىقلارنىڭ ساياھىتى
10	 ھاشارات دۇنياسى
12	 ئائىلىدە بېقىلىدىغان ھايۋانلار
14	 كۆلچەكتىكى ھايۋانلار
16	 يايلاقتىكى ھايۋانلار
18	 سىرلىق دېڭىز - ئوكيان جانلىقلىرى
20	 ئورمانلىقتىكى ھايۋانلار
22	 يوقالغان دىنوزاۋۇر
24	 ھايۋانلارنى قوغدايلى

ئىنتىلار ھاۋا شىبىرۇ

قورچاق ئىنتىلار جۇ-
غى كىچىك بولسىمۇ،
ناھايىتى قەيسەر.

سىچىناۋىزىر ئىنتىلار
ئۇزۇن ساقلى بار.

ئۇزاق زامانلار ئىلگىرىلا ئىت كۆندۈرۈ-
لۇپ، بىزنىڭ يېقىن دوستىمىزغا ئايلانغان.
ئۇ بىزگە ياردەملىشىپ نۇرغۇن ئىشلارنى
قىلىشىپ بېرىدۇ.

ئىنتىلار قۇيرۇقىمۇ كەپ قىلالايدۇ

ئىنتىلار قۇيرۇق
شىپاڭشىتىقنى ئىنتا-
يىن خۇشال بولغىنى.

ئىنتىلار قۇيرۇقىنى
قىسىۋالغىنى ناھايىتى
قورققانلىقى.

ئىنتىلار قۇيرۇقىنى
ساڭگىلاتقىنى ئويلاغىنى.

ھاۋا ئىسىسىغاندا
ئىت تىلىنى ساڭگى-
لىتىش ئارقىلىق بە-
دىنىدىكى ھارارەتنى
تارقىتىدۇ.

ئالتۇن تۈكلۈك تايغان
سۈرلۈك، ئەمما ئىنتا-
يىن مۇلايىم ئىت.

خۇسكى ئىتى ناھايىتى
تېتىك، ئادەملەر بىلەن
ئوينىشىشقا ئامراق.

گىتىنىڭ ئۆگەندى

1. ماڭا ئىشىنىڭ،
چۈنكى مەن سىزگە ئۆ-
مۈرلۈك ھەمراھ.

2. سىزنىڭ دوستلىرىڭىز
جىق، ئەمما مېنىڭ دوستۇم
پەقەت سىزلا.

3. ئاچچىقلانغاندا مېنى
سولاپ قويماڭ، مەن بەك
قورقمەن.

4. مېنى ئۇرماڭ! مەن بىلەن
ئۇرۇشماڭ، مەن قولىڭىزنى
چىشلەۋېلىشىم مۇمكىن.

شىر باش ئىتنى يوغان ئىكەن دېمەڭ، ئۇ بەك ياۋاش.

زېيىنى بىز ئاتى

نېمە ئۈچۈن
ئاتونۇش ئىتلارنى
سىلاشقا بولمايدۇ؟

مەن پەقەت ئون يىل
ئەتراپىدا ياشايمەن، مەن
بىلەن بىللە ئۆتكەن كۈن-
لىرىڭىزنى قەدىرلەڭ.

مۈشۈكلەر مېياڭلايدۇ

مۈشۈك ئىنتايىن رايىش ھەم ئوماق ھايۋان. ئۇزاق زامانلار ئىلگىرىلا كىشىلەر مۈشۈكنى كۆندۈرۈپ ئەر-مەك ھايۋان قىلىۋالغان.

پارس مۈشۈكى-
نىڭ تۈكلىرى
يۇمشاق ھەم زىچ.

مۈشۈك ھەرقانداق
ئېگىز يەردىن سەكرە-
سىمۇ، ئالدى بىلەن تۆت
پۇتى يەرگە تېگىدۇ.

سىئام مۈشۈكى ئا-
دەملەر بىلەن بىللە تۇ-
رۇشقا ئامراق.

گافى مۈشۈكى
جىمجىتلىقنى ياخشى
كۆرىدۇ.

نېپىنىڭ بىر ئانا

مۈشۈك بۇرۇتىنىڭ
قانداق رولى بار؟

چىپار مۈشۈك تېتىك ھەم چەيدەس.

مۈشۈكنىڭ بايىنى

مەن مۈشۈك بولىدۇم.

جەنجرە مۈشۈكنىڭ قۇيرۇقى
تەيىننىڭكىدەك چوڭ بولىدۇ.

مۈشۈك 15 ~ 20 يىل ئۆمۈر
كۆرىدۇ. يېرىم ياشتىن كىچىكلىرى
ئاسلان دەپ ئاتىلىدۇ.

مۈشۈكنىڭ تاپىنىدا قېلىن گۆش
بولغاچقا، ماڭغاندا تىۋىش چىقارمايدۇ.

قىسقا تۈكلۈك مۈشۈك.

مەن بېلىق يەيمەن.

ھەرقانداق غەيرىي پۇراقمۇ مۈشۈكنىڭ
بۇرىنىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

پۇھا!

مۈشۈك مايىقىنى كۆمىدۇ.

مۈشۈك ئاشنى يەپ بولغاندىن
كېيىن يۈزىنى پاكىز يۇيىدۇ.

مۈشۈك قورسقى تويغاندىن كېيىن تازا ئۇخلايدۇ.

قۇشلارنىڭ يېتىلىشى

قۇشلار پەرۋاز قىلىدۇ

بىر جۈپ قۇش چىرايلىق ئۇۋا ياسىماقچى.

قۇشلار چىشى قۇشنىڭ تۇغقان تۇخۇمىدىن چىقىدۇ. ئۇلارنىڭ ئۆتكۈر ھەم قاتتىق تۇمشۇقى، ھۆللۈكتىن ساقلاپ ئىسسىق تۇتىدىغان پەيلىرى، يەنە كۆكتە پەرۋاز قىلدۇرىدىغان بىر جۈپ قاننى بار.

ۋاھا! سەن بەك قالتىس جۈمۇ!

ئانا قۇش ئىككى تۇخۇم تۇغدى.

تۇخۇم بېسىش نۆۋىتى ئەمدى ساڭا كەلدى!

ئۇلارنىڭ بىرى تۇخۇم باسسا، يەنە بىرى ئوزۇقلۇق ئىزدەيدۇ.

مېنىڭ ئوماق بالىلىرىم!

چۈچىلەر تۇخۇمدىن چىقتى.

چۈچىلىرىم قورسىقىغا بەك ئامراق!

كەپتەر ناھايىتى يىراققا ئۇچالايدۇ، يەنە تېخى ئۆيىگە قايتىدىغان يولىنىمۇ تاپالايدۇ.

باھار كېلىشى بىلەن قار - لىغاچلار قايتىپ كېلىدۇ.

ياخشىمۇ سەن، بويۇڭ يەنە ئۆسۈپتۇغۇ!

چوڭلارنىڭ ھېكايىسى

لەيپە ئاستىدىكى ئائىلە

ھەي! قايغىپ كەلگىنىڭىز قار - شى ئالىمىز!

ھېچقىسى يوق، بەرداش -
لىق بېرەلەيمەن.

كېلەر يىلى باھاردا قا -
تىپ كېلىمىز!

غاق - غاق! كۆپچىلىك
يېتىشىڭلار!

سىز بىر ئاز ئارام ئېلىڭ،
مەن يول باشلاي!

يىراققا ئۇچۇشتا،
ساغلام، تەجرىبىسى بار
ياۋا غاز باشلامچى بولىدۇ.

ئانا! بىز يەنە قايتىپ كې -
لەمدۇق؟

ياۋا غاز سوغۇقتىن قورقىدۇ. قىش كېلىشى
بىلەنلا ئىسسىق بولغان جەنۇبقا قاراپ ئۇچىدۇ.

تۆگىمۇش ئۇچالمايدۇ، ئەمما ناھايىتى تېز يۈگۈرىدۇ.

نېپىلى بىر ئان

مۇشۇ كىيىپلاق
كېچىسى چىقىپ
نېمىنى يەيدۇ؟

بالىلىرىم، غەيرەت قىلىڭلار!

رەپ باققىد قوزام

قۇشلار قەپەسكە
ئامراقمۇ، ئۆچمۇ؟

ئاخىر ئۇچتۇق!

مۇشۇ كىيىپلاق كۈندۈزى
دەم ئېلىپ، كېچىسى
كۈزۈقلۈك ئىزدەيدۇ.

بېلىقلارنىڭ ساياھىتى

بېلىقلار ئۆمۈر بويى سۇدا ياشايدۇ. ئۇلار پالاق-چىسى ئارقىلىق سۇدا ئۆزىدۇ. ئاغزىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ساقىقى ئارقىلىق نەپەسلىنىدۇ.

بېلىقنىڭ دۈمبە پالاقچىسى ئۇنىڭ سۈدىكى تەڭپۇڭلۇقنى ساقلاپ، موللاق ئېتىپ كەت-مەسلىكىگە ياردەم بېرىدۇ.

ئوتخور بېلىق ئوت يېيشكە ئامراق.

بېلىقنىڭ قۇيرۇق پالاقچىسى سۇدا ئوڭ - سولغا ئايلىنىش ۋە ئالغا ئۆزۈشىگە ياردەم بېرىدۇ.

بېلىقنىڭ تۆش پالاقچىسى بولغاچقا، بېلىق سۇدا ئوڭ - سولغا تەۋرىنىپ كەتمەيدۇ.

ساقىقى
تۆش پالاقچىسى

قورساق پالاقچىسى

نېپىتى بەر ئانا

بېلىق قىشتا سۇدا تۇرسا توغلىمىدۇ؟

كارپ بېلىقى، راک، قۇرت - قوڭغۇز، سۇ ئوتلىرى، پىشۇرغان گۈرۈچ... دېگەندەك نەرسىلەرنى يەيدۇ.

ئۇرغاچى چىشلىق كارپ بېلىقى سۇ ئوتلىرىنىڭ ئۈستىگە تۇخۇملىدى.

چىشلىق كارپ بېلىجانلىد-رى تۇخۇم ئىچىدە ئاستا - ئاستا چوڭايماقتا.

قۇيرۇقۇمنى كۈچەپ بىرلا مىدىرلىتىۋې-دىم، تۇخۇمنى يېرىپ ئېتىلىپ چىقتىم!

چىشلىق كارپ بېلىجانلىرى ئاستا - ئاستا چوڭايماقتا.

لايىگەك سۇ ئاستىدا ياشايدۇ، دائىم لاي ئىچىدە قىشنى ئۆتكۈزىدۇ.

ئەركەك ۋە ئۇرغاقى چىش -
لىق كارپ بېلىقلىرى جۈپ -
لەشمەكتە.

باھاردا ئۇرغاقى چىشلىق
كارپ بېلىقنىڭ قورسقى
يوغىناشقا باشلىدى.

كىرىپىنۇس بېلىقى ھەمىشە
توپلىشىپ ياشايدۇ.

تاپانبېلىق ئالتۇنبېلىقنىڭ
ئەجدادى.

چىشلىق كارپ بېلىجانلىرى دۇنياغا كەلدى

سېلەر بارغانسېرى
ماڭا ئوخشاشماي قې -
لىۋاتىسىلەر!

قىزىل، سېرىق، قارا رەڭ -
لىك ئالتۇنبېلىقلارنى كىشە -
لەر ئۆيلىرىدە بېقىشنى ياخشى
كۆرىدۇ.

ئامۇرسوم بېلىقى ئاغزىنىڭ
ئىككى تەرىپىدە ئۆسكەن ئۇزۇن
بۇرۇتى ئارقىلىق پۇراقلىرىنى
بەرقلىندۈرىدۇ.

ھاشارات سۇنياسى

ھاشارات دۇنيادا تۇرى ۋە سانى ئەڭ كۆپ جانلىق.
ھاشاراتلارنىڭ ياشاش ئىقتىدارى ناھايىتى كۈچلۈك
بولۇپ، ھەرقايسىسىنىڭ ئۆزىگە خاس قالىتىس ئىق-
تىدارى بار.

قېنى نەگە قاچىسەنكىن؟

ياچىۋەك دەرەخ شاخلىرىدا ناھايىتى سەۋر -
چانلىق بىلەن مۆكۈنۈپ تۇرۇپ، ئوزۇقلۇق
ئىزدەپ كەلگەن قۇرت - قوڭغۇزلارنى ئوۋلايدۇ.

چىر - چىر!

كېپىنەك گۈل - گىد -
ياھلاردىن شىرنە يىغىدۇ.

تومۇزغىنىڭ ئاۋازى بەك يۇقىد -
رى، ياز كېلىشى بىلەن بىز تو -
مۇزغىنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلايمىز.

نېمىدېگەن مەزىلىك!

چۈمۈلە ئۆزىنىڭ ئېغىرلىقىدىن
نەچچە ھەسسە زور نەرسىلەرنى
كۆتۈرەلەيدۇ.

تېزەكچى قوڭغۇز يوغان بىر
پارچە تېزەكنى تېپىۋالدى.

ئىشچان ھەسەل ھەرىلىرى گۈل -
گىياھلاردىن توختىماستىن گۈل
شىرنىسى، گۈل چېگىنى يىغىدۇ.

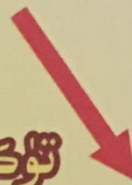
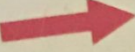
بىزنىڭ سەپ تۈزۈپ مېڭىش -
قا ئامراقلىقىمىزنىڭ سەۋەبى
بىلەمسىز؟

چوڭلارغا سۆز

ئاھايىتى ئەستايىدىللىق بىلەن چۈمۈلىنىڭ
ھەربىر ھەرىكىتىنى كۆزىتىۋاتقان بالىلارغا
دەخلى قىلماڭ. بالىنىڭ قىزىقىشى ۋە بىلىمگە
بولغان ئىنتىلىشىنى دەل مۇشۇنداق كىچىك
ئىشلاردىن يېتىلدۈرگىلى بولىدۇ.

تۇخۇمدىن تۈكلۈك قۇرت چىقىدۇ.

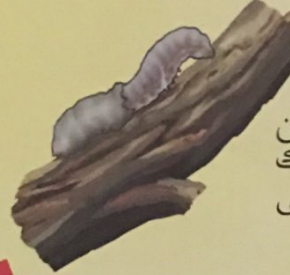

كېيىنەك ئانا
ئۆسۈملۈكلەرنىڭ
ئۈستىگە تۇ-
خۇملايدۇ.

تۈكلۈك قۇرتنىڭ ئۆزگىرىشى

ئۇزاق ئۆتمەي
تۈكلۈك قۇرت قور-
چاققا ئايلىنىدۇ.

تېرە تاشلىغاندىن
كېيىن تۈكلۈك
قۇرتنىڭ قىياپىتى
ئۆزگىرىدۇ.

ئەڭ ئاخىر قور-
چاقتىن چىرايلىق
كېيىنەك چىقىدۇ.

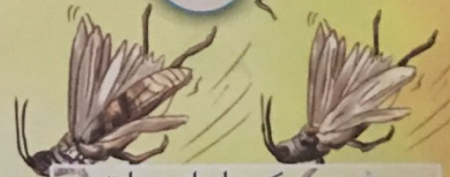
پاشا ئادەم ۋە
ھايۋانلارنىڭ
قىيىنى شۇراش-
قا ئامراق.

تېز ئۇچۇڭلار! ئالدىمىزدا ناھا-
يىتى جىق زىرائەت بار ئىكەن!

پىلە قۇرتى ئۈجمە يو-
پۇرمىقىنى يېيىشنى
ياخشى كۆرىدۇ. پىلە
قۇرتى چىقارغان مەشۋە-
تىن چىرايلىق يىپەك-
لەرنى توقۇغىلى بولىدۇ.

ھەي! قورساقىم بەك تويۇپ
كەتتى.

يەتتە چېكىتلىك خانقىز
زىرائەت زىياندىشى بولغان
كۆكپىتىنى يەيدۇ.

مەن ئەزەلدىن
تاماق تاللى-
مايمەن!

چىۋىن بىردەم نىجاسەتكە،
بىردەم يېمەكلىككە قونىدۇ.

مەن قۇرت يې-
يىشنى بەك ياخشى
كۆرىمەن!

چېكەتكە زىرائەت ۋە ئوت - چۆپلەرنى يې-
يىشكە ئامراق. ئۇ ھەتتا بىر پارچە ئېتىزلىق-
تىكى زىرائەتنىڭ ھەممىسىنى يەپ بولالايدۇ.

ئائىلىمىز بېقىلىدىغان ھايۋانلار

بەزى ھايۋانلار ئىنسانلارنىڭ كۆندۈرۈشى بىلەن ئۆيدە بېقىلىدىغان ھايۋانغا ئايلانسا، كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىغا مول مەزمۇن قوشقان.

ئېشەكنىڭ كۈچىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلانغىلى بولىدۇ.

قوي قىر قىپ، ساڭا پوپىكا توقۇپ بېرى.

ئەنە مەن بەيگىگە قاتنىشىمەن.

قوينىڭ بەدىنىدە قو- يۇق ئۆسكەن ھەم يۈم- شاق يۇڭلار بار.

ئات ناھايىتى ئىتتىك يۈگۈرىدۇ ھەمدە غوجا- يىنىغا نۇرغۇن ئىشلار- نى قىلىشىپ بېرىدۇ.

ئۆردەك چۈچىسى ئاپىسى، دادىسىغا ئەگىشىپ كۆلچەك- تە بېلىق - راڭلارنى تۇتۇپ يەيدۇ.

بالام، جور ئەتىلىك بول!

ئاپا، مېنى ساقلاپ تۇر!

بىز ئۆردەكلەر كىچىكىمىز- دىنلا سۇ ئۈزۈشنى بىلىمىز!

غاز ھويلىغا قارايدۇ، بۇ
يەردە ياشايدىغان ھايۋانلارنىڭ
ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا چې -
قىلالمايدۇ.

غاز بىزنىڭ
ياخشى غوجىدا -
رىمىز، ئۇ بەك
قالتىس!

چاقىمۇ چىقراق
سۆزۈرە يېگىن!

موزاي يۇمران ئوتلارنى
يېپەلەيدىغان بولدى، ئۇ -
نەكنىڭ سۈتى ناھايىتى
جىق.

چىقراق سۆز

بالىلارنى يېزىلارغا ئاپىرىپ، مېكىياننىڭ
قانداق تۇخۇم باسىدىغانلىقىنى، بىز ئىچىدە -
دىغان سۈتنىڭ نەدىن كېلىدىغانلىقىنى
كۆرسىتىڭلار.

قۇ - قۇ - قۇق!
مەن يەنە تۇخۇم
تۇغدۇم!

ئۇچاي دېسەممۇ،
ئېگىز ئۇچالمايمەن!

قوزام، جىقراق
سەۋزە يېگىن!

توشقان كۆكتات يېپىشكە
بەك ئامراق، سەكرەپ - تاق -
لىشىمۇ بەك ئوماق.

مېكىيان تۇخۇم تۇغىمىدۇ،
خوراز چېلايدۇ، چۈجىلەر توخ -
تىماي چۈكۈلدايدۇ.

كۆلچەكتىكى ھاياتىلار

بۇ يەردە يېمەكلىك
بەك جىق ئىكەن!

سۈزۈك كۆلچەكتە پاقا، بېلىق، يىلان قاتارلىق نۇرغۇن ھاياتىلار
ياشايدۇ. ئۇلارنىڭ ئوزۇقلۇق تۇتۇش ۋە كۈشەندىسىدىن يوشۇرۇ-
نۇش ئۈچۈن قاتتىق كۈرەش قىلىدىغانلىقىنى بايقىدىڭىزمۇ؟

بىر پاقا كۈنىگە 60
تىن ئارتۇق ھاشارات
تۇتۇپ يەيدۇ.

نىمىدىگەن سېمىز
پاقا بۇ!

ھاشارات تۇتماقچى بولغان پا-
قىغا يىلاننىڭ كۆزى چۈشتى.

يىلان پاقىنى يەيدۇ، پاقا ھاشارات يەي-
دۇ، ھاشاراتلار ئۆسۈملۈك يەيدۇ، مانا بۇ
بىئولوگىيەلىك زەنجىر دەپ ئاتىلىدۇ.

دەپ باققىدە قوراق

كۆلچەكتە نەچچە پا-
قا بار، ئۇلار نېمە قى-
لىۋاتىدۇ؟

ۋاھا! پاقا بەك يىراققا
سەكرەيدىكەنغۇ!

چوڭلارنىڭ ھېكايىسى

كۆلچەكتىكى مۇ-
زىكا كېچىلىكى

پاقا سۇغا سەكرەش-
كە بەك ماھىر ئىكەن!

مانا بۇ، چار پاقا.

كۆكتارغاق پاكىزلىققا
بەك ئەھمىيەت بېرىدۇ.

تۈنۈۋالدىم، ئىتتىك كەل!

كۆكتارغاق كەلدى، تېز
ئۆزەيلى!

بىزنىڭ ناھايىتى جىق بالە-
لىرىمىز بولىدۇ!

كۆكتارغاقنىڭ نەزىرى چۈشكەن بې-
لىق ھەرگىز قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

چوڭ بولسا نېمىدېگەن ياخشى!

قۇمچاق قۇيرۇق تاش-
لىغاندىن كېيىن، قىر-
غاققا چىقىدۇ.

ئانا پاقا تۇخۇم تۇغدى.

پاقلار جۈپلەشتى.

قۇمچاقنىڭ ئالدى پۇ-
تمۇ ئۆسۈشكە باشلىدى.

قۇمچاقنىڭ پاقىغا ئايلىنىشى

قۇمچاقلار تۇخۇمدىن
چىقتى.

قۇمچاقلارغا پۈت ئۆستى.

يايلاقتىكى ھايۋانلار

كەڭ كەتكەن يايلاقتا ھايۋانات پادىشاھلىقى بار. يايلاقتىكى ھەربىر ھايۋان ياشاش ئۈچۈن ئۆزىگە خاس ماھارەت يېتىلدۈرگەن.

قارا! ئاۋۇ توپتىن ئايرىلغان قېرىنداشىمىز تۈگەشەيدىغان بولدى.

بۆكەنلەر يىلپىزنىڭ ئوۋلىشىدىن ئۆزلىرىنى چەتكە ئېلىپ، جېنىنىڭ بارىچە قاقماقتا.

يىلپىز قۇرۇقلۇقتىكى ئەڭ تېز يۈگۈرىدىغان ھايۋان.

ئۇ قاچالمايدىغان بولدى.

يايلاقتا يوشۇرۇنغۇدەك جاي يوق. قوڭغارچىلار يەر ئاستىغا ماكانلاشتى.

چىقما، سىرت نا- ھايىتى خەتەرلىك!

يايلاقتىكى بۆرە

بۆرىنى ئاتايلى!

توشقان، ئېتىز چاشقىنى بۆرىنىڭ يېمەكلىكى، ئەمما بۆرە قويىنىمۇ يېيىشنى ياخشى كۆرىدۇ.

ھوۋ!

زىراپە قۇرۇقلۇقتىكى ئەڭ ئېگىز ھايۋان

دەرەخ ئۈچىدىكى يو -
پۇرماقلار چوقۇم تەملىك!

پىل قۇرۇقلۇقتىكى
ئەڭ چوڭ ھايۋان.

يەنىلا توپ يۈرگەن
ياخشى ئىكەن!

تاغلى ئات توپلىشىپ ياشىسا ئەڭ بىخەتەر.

رەپ باققىد قوزام

قوڭغارچىلار نېمە ئۈچۈن
يەر ئاستىدا ياشايدۇ؟

بۇ مىنىڭ يېرىم.
قېنى، كىم كېلىشكە
پېتىنالايدىكەن!

بۈگۈن گۆش
يەيدىغان بولدۇق!

شىر يايلاقتىكى ئەڭ
يىرتقۇچ ھايۋان.

بۆرە يوقىتىلغاندىن كې -
يىن ياۋا توشقان، ئېتىز
چاشقىنى بارغانسېرى كۆ -
پىيىپ، ئوتلاقلىرىنى نابۇت
قىلىۋەتتى.

يايلاق بىخەتەر بولدى.

ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ
قالغان بۆرىلەر تاغنىڭ
ئىچكىرىسىگە قاراپ
قاچتى.

ئال! ئال!

ئال!

سەرلىق دېڭىز - ئوكيان جانلىقلىرى

دېڭىز - ئوكيان ھاياتلىقىنىڭ بۆشۈكى، دېڭىز - ئوكيانلاردا تۈرلۈك - تۈمەن ئاجايىپ - غارايىپ ھاياتلار ياشايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ناھايتى چوڭ كۆك كىت، ۋەھشى لەھەڭ ۋە ھەر خىل جىرايلىق بېلىقلار بار.

ئۇچار بېلىق سۈيۈزىگە سەكرەپ چىقىپ ئۇچالايدۇ.

ئىپار كىت

مەن راكلامنى بېيىشكە ئامراق.

كۆك كىت يەر شارىدىكى ئەڭ چوڭ ھايات، ئۇ ھەر كۈنى نۇرغۇنلىغان بېلىجان، راكلامنى يەيدۇ.

دېڭىز تاشپاقىسى ئۆمۈر چولپىنى، ئۇ يۈز ياشتىن ئارتۇق ياشىيالايدۇ.

قىنى، كىم مەن بىلەن ئۇرۇشۇپ باقىدۇ؟

سەككىز ئايغىنىڭ 8 بېغىشى بار.

چوڭلارنىڭ ھېكايىسى

سىناھ بېلىقىنىڭ ئارقان تارتىشىشى

دېڭىز ئاستىدىكى يانار تاغ

ئۈچ پۈتلۈك بېلىق

سالمۇن بېلىقى

سەقەتقۇرنىڭ جۇغى ئادەمنىڭ
چىمچىلىقچىلىك كېلىدۇ.

لەھەڭنىڭ چىشى ئىنتايىن ئۆتكۈر. ئۇ ئۆزىدىن يوغان دېڭىز -
ئوكيان ھايۋانلىرىنى چىشلەپ ئۆلتۈرەلەيدۇ ھەم يەۋىتىدۇ.

مېدۇزا

مېدۇزا چىقىۋالمايدۇ -
سۇن، تېزەدىن قاچايلى!

دېلفىن تولىمۇ ئەقىللىك، ئۇ
غەۋۋاسلار بىلەن بىللە ئوينايدۇ.

كالمار بېلىقى

بەپ باققىد قوزام

دېڭىز - ئوكيانلاردى -
كى ھايۋانلارنىڭ قايسى -
لىرى ئەڭ ئوچى ئىكەن؟

ماڭا يېقىنلاشاڭلار
ئىنتايىن خەتەرلىك!

داسياتۇس سىتىگراي بېلىقىنىڭ
بەدىنى زەرەت قويۇپ بېرەلەيدۇ.

ئانگېلېر بېلىقى

دېڭىز - ئوكيانلارنىڭ ئاستى قاراڭغۇ -
لۇققا تولغان، بۇ يەردە ياشايدىغان بەزى
بېلىقلارنىڭ تېنى نۇر چاچالايدۇ.

دېڭىز ئادەمگىياھى

ئورمانلىقتىكى ھايۋانلار

بۈك - باراقسان ئورمانلىقتا نۇرغۇن ھايۋانلارنىڭ ئۆيى بار. ئورمانلىقتىكى دەرەخ شاخلىرىدا ۋە دەرەخ تۈۋىدە ھايۋانلارنىڭ ئويناۋاتقانلىقىنى، ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرەلەيمىز. ئورمانلىقتىكى مول ئوزۇقلۇق ئۇلارنىڭ ھاياتلىق كاپالىتى.

دەرەخ خالتىلىق ئېيىقى كاۋلا دەپمۇ ئاتىلىدۇ، ئۇ ئاساسەن ئېۋكالىپت دەرەخى ئۈستىدە يوپۇرماق يەپ، قورسىقى تويىسا ئۇخلاپ كۈن ئۆتكۈزىدۇ.

تەيىننىڭ ئۆتتۈر چىشى ناھايىتى قاتتىق بولۇپ، قارىغاي ئۇرۇقى، ياڭاق قاتارلىق قاتتىق پوستلۇق مېۋىلەرنى كۈچىمەيلا چىقىۋېتەلەيدۇ.

بىز قوغدىلىدىغان رايوندا ياشايمىز.

تۆمۈرتۈمشۇق ئۆتكۈر تۈمشۇقى بىلەن دەرەخ پوستىنى ئېچىپ، زىيانداش قۇرتلارنى تۈتۈپ يەيدۇ.

سېرىق يالىلىق مايمۇن دۆلدەتمىزىدىكى ئەتىۋارلىق ھايۋانلارنىڭ بىرى، ئۇلارنىڭ سانى ھازىر ناھايىتى ئاز قالدى.

مۈشۈكئېيىق دۆلىتىمىزدىلا بار بولغان ئەتىۋارلىق ھايۋان. كىشىلەرنىڭ ئورمانلارنى خالىغانچە كېسىشى ۋە مۈشۈكئېيىقلارنى تۈتۈشى سەۋەبىدىن، مۈشۈكئېيىقلارنىڭ سانى بارغانسېرى ئازلاپ بارماقتا.

ئەقلىلىك شىمپەنزە

ئاق چۈمۈلە! تازا بىر
يەپ تويۇۋالمىسام.

شىمپەنزە ئاق چۈمۈلنى يېيىش
ئۈچۈن بىر تال دەرەخ شېخنى
سۈندۈردى.

ئاندىن قولىدىكى شاخقا شۆلگە-
يىمنى سۈرتتى.

ئاق چۈمۈلە-
لەر، ئەمدى نەگە
قاچىسىلەر كىن؟

بىر توپ چۈمۈلە شىمپەنزىنىڭ
قولىدىكى شاخقا يامىشىپ چىقىشقا
باشلىدى.

ئاق چۈمۈلە شىمپەنزىنىڭ ئەڭ
ياقتۇرۇپ يەيدىغان يېمەكلىكى.

شىمپەنزە ھەر كۈنى كەچ ئۇخلاش-
تىن بۇرۇن دەرەخكە يېڭىدىن ئۆي
ياسايدۇ.

كىشىلەر مېنى «دۆلەت گۆھىرى»
دەپ تەرىپلىشىدۇ. مەن دەرەخكە يا-
مىشالايمەن، سۇ ئۈزەلەيمەن.

يوقالغان دىنوزاۋر

بالىلىرىڭلارنى ئېلىپ تەبىئەت مۇزېيىغا كېلىپ دىنوزاۋر تاش قاتمىسىنى كۆرۈپ كېلىڭلار، بالىلار دىنوزاۋر ھەققىدە تېخى مۇ كۆپ نەرسىلەرنى بىلىۋالسۇن.

ناھايىتى ئۇزاق زامانلار ئىلگىرى دە - دىنوزاۋرلار يەر شارىغا ئۇزاق مەزگىل ھۆكۈمرانلىق قىلغاندىن كېيىن تۇ - يۇقسىز غايىب بولدى.

ئاجىزلارنىڭ كۈچلۈكلەرنى يېشى

ئورخىزولېستېس دىنوزا - ۋۇرېنىڭ تېنى يەڭگىل، تېز يۈگۈرىدۇ. ئۇ قۇرت - قوڭغۇز ۋە كىچىك ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلارنى يېيىشنى ياخشى كۆرىدۇ.

ھەي سېمىز! مەن سېنى يەيمەن!

بۈگۈن چوڭراق بىر ئولجىغا ئېرىشەلسەك ياخشى بولاتتى!

بىرونتوزاۋرنىڭ تېنى ئىنتايىن چوڭ، تۆت پۇتى يوغان ھەم مەزمۇت. بىراق، ئۇنىڭ چىشى پەقەت دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى يە - يىشكە لايىقلاشقان.

ئاللىوزاۋر ئىنتايىن ياۋۇز، ئۇنىڭ ئۆتكۈر چىشى ۋە تىرىندە - قى ئوۋ قورالى ھېسابلىنىدۇ.

ئىچىرىقىغان پەنجىلىك دىنوزاۋر ئۇزۇق ئىزدەپ سىرتقا چىقتى.

دىپلودوكس دىنوزاۋرى ئەتراپىدىكى خەتەرنى قىلچە تۇيماستىن پۇشۇلداپ ئۇخلاپتۇ.

يەنىلا كۈچ بىرلىكتە - دە!

دىپلودوكس دىنوزاۋرى ئاخىر ئۆزىدىن جۈڭى كىچىك پەنجىلىك دىنوزاۋرغا تەسلىم بولدى.

ۋەھشىي، چېۋەر پەنجىلىك دىنوزاۋرلار دىپلودوكس دە - دىنوزاۋرغا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنى چىشلەشكە باشلىدى.

زېږېدې بېر ئات

ئىگىز مەن مېوزاۋور
تۆمۈسى تېپىۋالسام
تۈنۈش مېوزاۋور -
چاقىلارنى چىقارغىلى
بولامدۇ؟

جۈم ھەممىسى ئىگىز -
ئىسا مەن ك قورقۇچقۇ!

سېنگوزاۋورنىڭ قۇيرۇق -
قىمىدىكى قىلىچىنىڭ بىسى -
دەك تىكىنى كۈشەندىلىرى
بىلەن ئېلىشىدىغان قور -
لىمىدۇر -

يىشى ئىگىز كۈتۈر -
مەمەن - ئوڭا يەتتىكى ئو -
سۈمۈكلىرى يەمەن -

سېنگوزاۋورنىڭ دۈمبىسىگە
ئىككى رەت ئۈچ بۇرجەك مۇڭگۈز
ئۆسكەن -

دېمىز ئۆزىنىڭ ئۇزۇن
بۈيىنى بار، بەش قەۋەتلىك
يىنىدەك ئىگىزلىكتىكى
دەرەخلەرنىڭ بۇيۇرمىقىنى
يىيەلەيدۇ -

ھايۋانلارنى قوغدايلى

يەر شارى بارلىق جانلىقلارنىڭ ماكانى، بىز مۇھىتنى ئاسرىشىمىز، ھايۋانلار، ئۆسۈملۈكلەرنى قوغدىشىمىز كېرەك. چۈنكى، ھايۋانلار، ئۆسۈملۈكلەر ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى يەر شارى ئانىنىڭ بالىلىرى.

نەسلى قۇرۇغان ھايۋانلار

خالتىلىق بۆرە چار-
ۋىلارغا ھۇجۇم قىلغان-
لىقتىن، كىشىلەرنىڭ
توختىماي ئوۋلىشى بى-
لەن نەسلى قۇرۇپ
كەتكەن.

ئىنسانلار زېبرا قېچىد-
رىنىڭ چىرايلىق تېرى-
سىگە ئېرىشىش ئۈچۈن،
ئۇنى ئوۋلاپ نەسلىنى
تېز قۇرۇتۇۋەتكەن.

دودو قۇشى ئۇچالماي-
دۇ، كىشىلەر دودو قۇ-
شىنىڭ گۆشىنىڭ ناھا-
يىتى يېيىشلىك بول-
دىغانلىقىنى بايقىغاندىن
كېيىن، بۇ خىل قۇش-
نىڭ نەسلى تېزلا قۇرۇپ
كەتتى.

دىنوزاۋورلار ئىن-
سانلار پەيدا بولۇش-
تىن ئىلگىرىلا يو-
قالغان.

قانداغاي تەبىئىيلىكى قوغدىلىدىغان
رايونلار ياكى ھايۋانات باغچىسىدا ياشايدۇ.

بىز جەنۇبىي جۇڭگو يولۋىسىنى
ھايۋانات باغچىسىدىلا كۆرەلەيمىز.

مەملىكىتىمىزدە نۇرغۇن
ئەتىۋارلىق ھايۋانلار بار، ھا-
زىر ئۇلارنىڭ سانى ئىنتايىن
ئازلاپ كەتتى.

قىزىل ئېسى قايىتىپ كەلدى

قىزىل ئېسى -
خې كۆرسىگىلى
بەك ئۇزاق بوپتۇ!

ماڭا ئامەت كېلىدىغان بولدى!

قەدىمكى زاماندا جۇڭگو -
لۇقلار قىزىل ئېسىنى «قۇت
قۇشى» دەپ ئاتىغان.

يەتتە دانە قىزىل ئېسىنىڭ
بايقىلىشى دۇنيانى زىلزىلىگە
سالىدى.

كىشىلەر: «جۇڭگودا قىزىل
ئېسىنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەت-
تى» دەپ قاراپ كەلگەنىدى.

كىتلىرىنىڭ سانى بارغانسېرى ئازلاۋاتىدۇ.
چۈنكى، بەزى دۆلەت ۋە رايونلاردىكى كىشىلەر
كىت گۆشى يېيىشنى ياخشى كۆرىدۇ.

تەبىئىيلىكى قوغدىلىدىغان
رايون قۇرۇلۇپ، قىزىل ئېسى
كۆڭۈل قويۇپ بېقىلدى.

ھەمراھلىرىم
بارغانسېرى ئازلاپ
كېتىۋاتىدۇ!

تېتىپ بەر ئاتى

قانداغىنىڭ ئىسمى
قانداق قويۇلغان؟

نۇرغۇن ھايۋانلار نەسلى قۇرۇش
گىردابىغا بېرىپ قالدى، ناۋادا ئۇلارنىڭ
ياشاۋاتىدىغان مۇھىتىنى قوغدىمىساق، بىر -
بىرلەپ يەر شارىدىن يوقىلىدۇ.

ھازىر قىزىل ئېسىنىڭ
سانى 2000 دىن ئاشتى.

شىمالىي قۇتۇپ ئېيىقى شىمالىي قۇتۇپ
مۇزلۇقىدا ياشايدۇ. ھازىر ئۇلارنىڭ ھايات
كەچۈرۈشىمۇ ناھايىتى مۇشكۈل بولماقتا.

ئىنسانلار بىزنى
توختىماي ئوۋلە-
ماقتا!

ھاۋا ئىسسىپ،
مۇزلۇقلار ئېرىپ
كېتىۋاتىدۇ.

بەيۋاتلارنى

سۈرۈپ باقاي

▲ خۇا شياۋلىڭ (5 ياش)

▲ ليۇ تىيەنچى (5 ياش)

▲ جياڭ جىن (5 ياش)

▲ ساۋ لىۋېن (6 ياش)

▲ لى تىيەنچى (5 ياش)

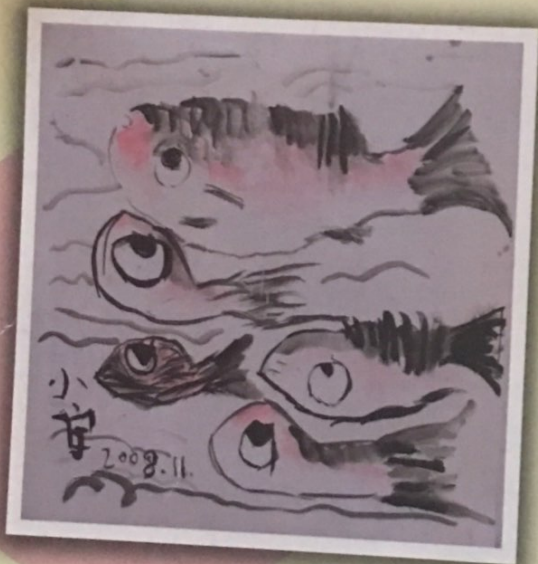
▲ فېڭ يۈمىڭ (6 ياش)

▲ جوۋ زېلىن (5 ياش)

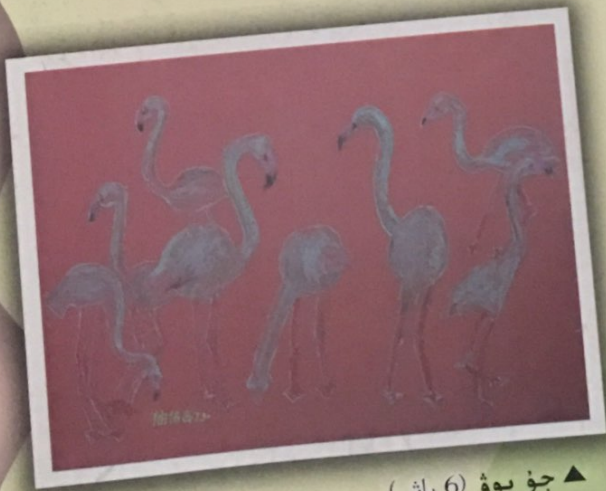
▲ تاڭ توڭچۈن (5 ياش)

▲ لىن شاختىۋ (6 ياش)

▲ ياك يۇخې (6 ياش)

▲ جۇ يوۋ (6 ياش)

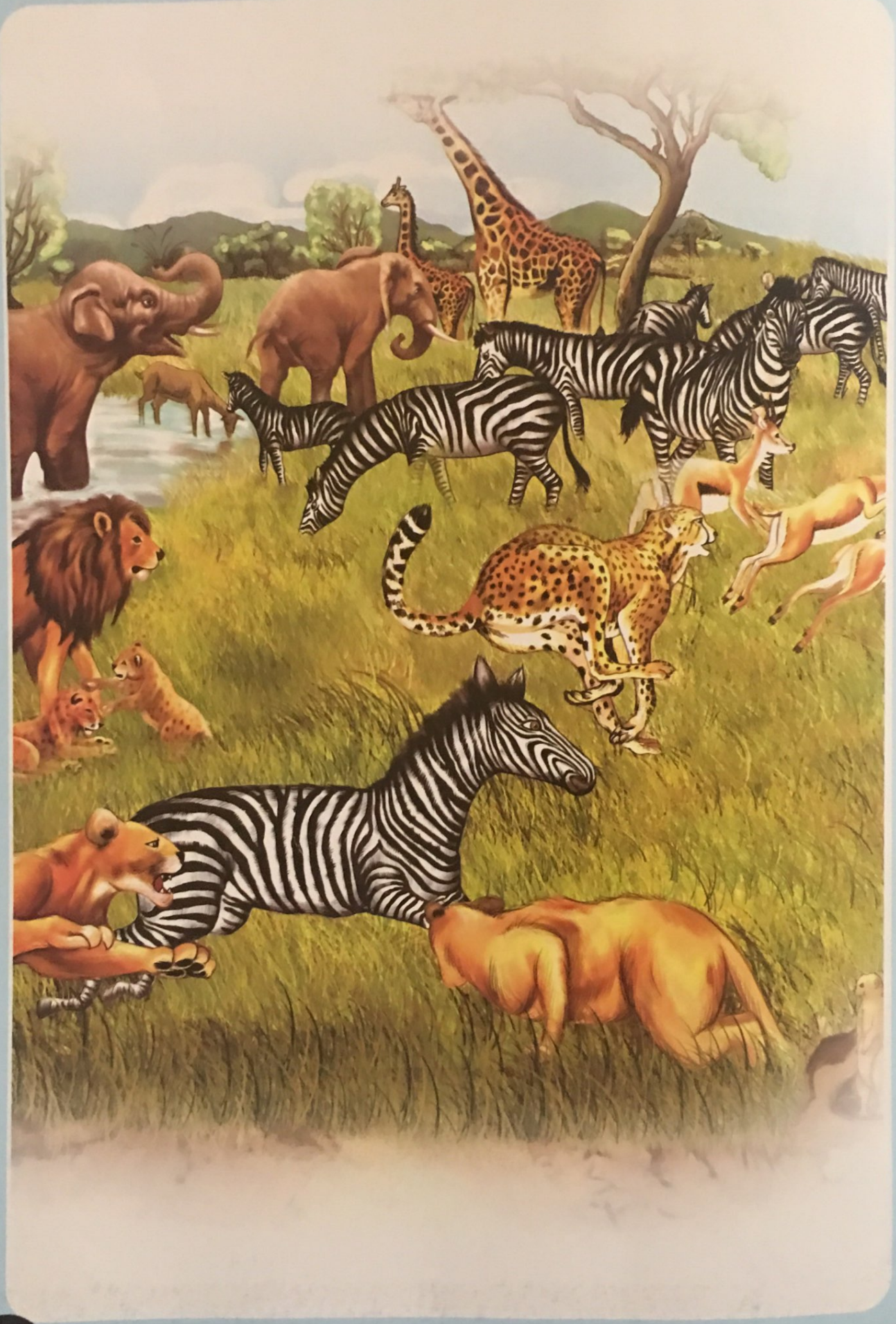

▲ پىڭ دەنلۇ (5 ياش)

سىز قايسى ھايۋانغا قىزدى-
قىسىز؟ ئۇنى سىزىپ بېقىڭ.

图书在版编目 (CIP) 数据

动物伙伴:《中国幼儿百科全书》编委会著;
卡力比努尔·买买提依明译. —乌鲁木齐:新疆青少年出版社, 2013.1
(中国幼儿百科全书)

ISBN 978 - 7 - 5515 - 2951 - 8

I. ① 动 ... II. ① 中 ... ② 卡 ... III. ① 动物—儿童读物
—维吾尔语 (中国少数民族语言) IV. ① Q95-49

中国版本图书馆CIP数据核字 (2013) 第014159号

策 划: 马俊
金锐

责任编辑: 古丽娜尔·力提富

责任校对: 依巴达提·亚森

美术编辑: 木拉丁·阿比提

中国幼儿百科全书 —

动物伙伴

卡力比努尔·买买提依明 译

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市北京北路29号 邮编: 830012)

E-mail: xjyashlar@126.com

新疆新华书店发行
新疆一龙印刷有限公司印刷
889×1194 毫米 16开本 2印张

2014年4月第1版 2014年4月第1次印刷

印数: 1—5000

ISBN 978-7-5515-2951-8 定价: 15.00元

如有印刷装订问题请直接同出版社调换

ئۇچۇرلۇق سۆزلەشلىك سۆزلىشىش ئويناشلىق

جۇڭگو سەبىيلەر قامۇسى

3~6 ياشقىچە ئائىلە كىتابى

